

Liktor Zoltán Attila*

Az idén 140 éves pénzügyi közigazgatási bíróság történelmi előzményei

„A közjogok birói védelme ámbár az állam létét, gazdagságát, dicsőségét, jólétét közvetlenül nem érinti, megoldása gyökerét tekintve, egyenlő mélységben keresendő oly kérdésekkel, mint a melyek az abszolút államnak alkotmányossá, a feudális társadalmi szerkezetnek iparivá való átalakulása, szóval az emberi fejlődés legfőbb problémái körül forognak, azzal a különbséggel, hogy míg az utóbbiak az állam külső életére is óriási hatásúak, addig a közjogok birói védelme első sorban belső lelkiismereti kérdése az államnak.”
(Concha Győző, 1877)

Absztrakt

Idén ünnepeljük a pénzügyi közigazgatási bíraskodás felállításának 140. évfordulóját. Jelen tanulmány a történelmi előzményeket vizsgálja, és egy rövid áttekintést kíván adni az adózással kapcsolatos alkotmányos garanciák tekintetében, a középkortól a polgári átalakulásig. A rendi korszakban a király nem vehetett ki önjogán adót, csak az országgyűlés hozzájárulásával, a királyi jövedelmei valójában a Szent Korona javai és jövedelmei voltak. A nemesi vármegyék és a szabad királyi városok megerősödésével azok a közösségek maguk szedhették adót. A polgári korszakban a hatalmi ágak elválasztása után szükségessé vált a pénzügyi közigazgatási bíraskodás felállítása.

The historical antecedents of the Tax Court in Hungary

* A szerző PhD főtanácsadó, Kúria (Werböczy István Országbíró Kutatóintézet); megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jогtörténeti Tanszék. A tanulmány a szerző álláspontját tartalmazza, az nem értelmezhető a Kúria állásfoglalásaként.

¹ STIPTA István: *A közigazgatási bíraskodás előzményei Magyarországon*, Jogtudományi Közlöny, 1997/3, 117–125.; MÁTHÉ Gábor: *Polgári kori közigazgatásunk történeti jellemzői*, Polgári Szemle, 2022/4–6, 178–188.

² PAPP László: *A rendes bírósági szervezet változásai Magyarországon 1849–1861 között*, Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica, 2014/1, 157–168, RÁTH György: *Az országbírói értekezlet a törvénykezés tárgyában*, Landerer és Heckenast, Pest, 1861.

³ KOZÁRI Mónika: *Tisza Kálmán*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2019, 182–186.

⁴ CONCHA Győző: *A közigazgatási bíraskodás az alkotmányosság és az egyéni joghoz való viszonyában*, Budapest, 1877.

⁵ STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története*, Multiplex Media – Debrecen University

Abstract

This year we celebrate the 140th anniversary of the Act XLIII of 1883, the foundation of the Tax Court of Hungary. This article tries to give a short panorama of the historical antecedents of the Tax Court in Hungary. In the Middle Ages the monarch had no right to imposition of taxes without the consent of the Diet, the income of the monarch in reality was the income of the Holy Crown. With the strengthening of the noble counties and the free royal cities, for their public necessities, these communities started to collect taxes in their own right from the end of the 15th century. After the separation of the legislative, executive and judicial branches in the modern period, came the necessity of the foundation of the Tax Court.

Bevezetés

Száznegyven esztendővel ezelőtt fogadta el a magyar Országgyűlés a pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló 1883. évi XLIII. törvénycikket. A jogszabály beleillett abba a modernizációs folyamatba, amely a reformkor végével (váltótörvények) kezdődött, és az 1848/49-es forradalom és szabadságharc kijelölte fejlődési irányt vitte tovább.¹

A neoabszolutista önkényuralmi időszakot (1849–1861/67) éppen a törvényes igazságszolgáltatás és a törvényes magyar jogrend helyreállítása² (Ideiglenes Törvénykezési Szabályok, 1861) kezdte ki, amit csak az 1867-es (újabb) Habsburg-magyar kiegyezés tett teljessé. A jogállam helyreállítása után megindulhatott a modern államszervezet – és abban a bírósági szervezet – kiépítése is, amit Tisza Kálmán másfél évtizedes miniszterelnöksége (1875–1890) fémjelezett leginkább.³ Erre az időszakra esett a modern pénzügyi közigazgatási bíraskodás kiépítése is, a korabeli jogtudósi⁴ és jogalkotói vitával,⁵ a közvetlen előzményekkel,⁶ magának a bíróságnak a létrejöttével, a bírák rekrutálásával,⁷ az alkotmányos jogvédelem és közigazgatás kapcsolatával,⁸ sőt a témában megjelent

Press, Debrecen, 1997, STIPTA István: *A magyar pénzügyi közigazgatási bíróság eljárási rendje (1884–1896)*, Miskolci Jogi Szemle, 2011/Különszám, 168–182, STIPTA István: *A pénzügyi közigazgatási bíróság tevékenysége (1884–1896)*, Dialóg Campus, Budapest, 2019, PATYI András: *A magyar közigazgatási bíraskodás elmélete és története*, Dialóg Campus, Budapest, 2019.

⁶ STIPTA István: *A magyar jövedéki büntetőbíráskodás fórumrendszere 1867 és 1883 között*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 74, 2012, 439–456.

⁷ STIPTA István: *A pénzügyi közigazgatási bíróság bíráinak rekrutációja (1884–1896)*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 80, 2017, 279–290.

⁸ PATYI András: *A közigazgatási bíraskodás alkotmányos hátterének eredete és jelentése*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 73, 2010, 653–669, STIPTA István: *A magyar történelmi alkotmány és a hazai közigazgatási jogvédelem*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2020.

szakirodalom bibliográfiájával is foglalkozott a jogtörténetírás.⁹ A bíróság 1884 és 1896 között működött önállóan, a közigazgatási felsőbíróság felállításával¹⁰ (1896) a volt pénzügyi közigazgatási bíróság beolvadt az új fórumba.

I. A pénzügyi közigazgatási bíróság hatásköre

A törvény szerint a bíróság hatásköre a törvényhatósági közigazgatási bizottságoknak mindazon határozataira kiterjed, amelyek:

- a) az ezen bizottságok másodfokú eldöntése alá tartozó egyenes adónemek és a hadmentességi díj mérvének megállapítása iránt;
- b) a fennálló törvények értelmében járó adómentességek iránt;
- c) az adó hibás kiszámítása, az adótárgy hiánya, megszűnése vagy az ugyanazon adótárgy többszörös megadóztatása, valamint elévülése esetében az adótartozás helyesbitése vagy leírása, az adótartozás törlesztésének telekönnyvi bekebelezése, nemkülönben az illetéktelenül felvett adótartozások visszafizetése iránt;
- d) az elemi csapások által okozott károk rendkívüli eseteiben a fennálló adókezelési törvény értelmében járó adóelengedések iránt;
- e) a közadók kezeléséről szóló törvény értelmében az adózatokat terhelő pénzbírságok iránt;
- f) a közadók és illetékek behajtásával megbízott törvényhatósági, községi (városi), vagy állami közegeknek a zálogolás és árverés körül követett eljárásra vonatkozó panaszok iránt;
- g) az állami törvényhatósági vagy községi (városi) közegek ellen az adókötelezettek és az adótárgyak összeírása, az adók és illetékek könyvelése, nyilvántartása, beszedése, biztosítása és behajtása alkalmával jogtalanul okozott költségek vagy károk megtérítése fejében a károsított feleket illető pénzbírságok iránt;
- h) a községi (városi) és állami közegek ellen a közadók kezeléséről szóló törvény értelmében megállapított kártérítési kötelezettség iránt hozottak.¹¹

A középkori és a kora újkor adóval kapcsolatos törvények és vármegyei, városi státútumok ugyancsak igyekeztek alkotmányos biztosítékokat

állítani, amely persze nem a modern pénzügyi közigazgatási bíraskodás mércéje szerint alakult.

II. A közigazgatás és a bíraskodás személyi átfedése a polgári korszak előtt

A jog(történet)tudomány a polgári (jog)állam(iság)¹² kapcsán vizsgálja a közigazgatási (pénzügyi) bíraskodást, hiszen a közigazgatás és a bíraskodás személyi elválasztása csak a 19. század második felében, utolsó harmadában történik meg.¹³ Korábban úgy a központi kormányzati struktúra¹⁴ (Magyar Királyi Helytartótanács) mint a vármegyék,¹⁵ szabad királyi városok,¹⁶ (földesúri mező) városok¹⁷ és falvak esetében a bírói és a végrehajtó hatalmat személyükben ugyanazok gyakorolták.¹⁸ A végrehajtó, törvényhozó és a bírói hatalom személyileg korábban nem különült el egymástól, a rendi jog az összeférhetlenség kérdését sokkal inkább az eljárásjogi összeférhetlenség kérdéseinél vette figyelembe, nem pedig a hatalmi ágak modern, 19. századi elválasztásának elve mentén. Voltak olyan közjogi állások, amelyek a törvénytől fogva szükségszerűen (és nem csak esetleges jelleggel) személyi átfedést biztosítottak a hatalmi ágak között; a nádor egyszerre volt az országgyűlés felsőtáblájának¹⁹ elnöke, ugyanakkor a Királyi Helytartótanács²⁰ és a Királyi Curia²¹ elnöke is. Az országbíró a Királyi Helytartótanács²² és a Királyi Curia²³ másodelnöke, a személynök pedig a Királyi Curia királyi táblájának elnöksége mellett viselte az országgyűlés alsótáblájának elnökségét.²⁴ A főispán a vármegye közigazgatásának vezetője, törvényszékének elnöke, tagja az országgyűlés felsőtáblájának.²⁵ Az alispánok, szolgabírák hasonlóan gyakoroltak végrehajtó és bírói hatalmat, esetlegesen törvényhozóit is, ha követként képviselték a vármegyét az országgyűlésen.²⁶

III. Az adó törvényessége a magyar jogi hagyományokban

Magyarországon a Szent Korona-tan értelmében a király mind a fiskális mind pedig a monetáris jogokat csak az országgal együtt gyakorolhatta, a királynak

⁹ NAGY Péter: *A közigazgatási bíraskodás irodalma 1945 után*, Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2018/3, 188–215.; NAGY Péter: *A közigazgatási bíraskodás annotált bibliográfiája*, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020.

¹⁰ 1896. évi XXVI. tc. XV. cím.

¹¹ 1883. évi XLIII. tc. 1. §.

¹² VARGA Zs. András: *Eszményből bálvány? – A joguralom dogmatikája*, Századvég Kiadó, Budapest, 2015, VARGA Csaba: *Jogállamiság – viták közegében*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.

¹³ 1869. évi IV. tc.

¹⁴ 1723:97., 101., 102. tc.; EMBER Győző: *A M. Kir. Helytartótanács ügyintézésének története 1724–1848*, M. Kir. Országos Levéltár, Budapest, 1940.

¹⁵ EREKY István: *Tanulmányok a vármegyei önkormányzat köréből*, Grill, Budapest, 1908.

¹⁶ ANTAL Tamás: *A szabad királyi városokról szóló javaslatok az utolsó rendi országgyűlésen és az*

1848: XXIII. tc. keletkezése, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 75, 2013, 21–40.

¹⁷ Lásd például LÖFFLER Erzsébet: *Eger város jogi helyzete a török kiűzésétől 1854-ig*, Agria XVIII, Eger, 1981, 85–97.

¹⁸ BÓNIS György: *A bírósági szervezet megújítása III. Károly korában (Systematica Commissio)*, Sárkány Nyomda, Budapest, 1935; 1836. évi IX. tc. 1. §.

¹⁹ FAZEKAS István–GEBEI Sándor–PÁLOSFALVI Tamás: *Rendi országgyűlések a Magyar Királyságban a 18. század elejétől*, Országgház Könyvkiadó, Budapest, 2021, 189.

²⁰ 1723:97. tc.

²¹ 1723:24. tc.

²² 1723:97. tc. 5. §.

²³ 1723:24. tc. 4. §.

²⁴ FAZEKAS–GEBEI–PÁLOSFALVI *i.m.* 194.

²⁵ 1687:10. tc. 5. §.

²⁶ 1608: (k. u.) 1. tc.

nem volt adókivetési joga, a király jövedelmei²⁷ a Szent Korona jövedelmei (*bona vei peculia Sacrae Regni Coronae*) voltak,²⁸ a kamara hasznán felül rendkívüli adó kivetéséhez az országgyűlés hozzájárulása kellett, a nélkül nem követelhetett adót.²⁹ Az adókivetéssel, adószedéssel, adómegállapítással, adómentességgel kapcsolatos rendi törvények meglehetősen sokat foglalkoztak, különösen az oszmán hódoltság időszakában, amikor a pusztítás, a portyák, a fennhatóság változása a kettős adóztatás és a mentesség kérdését folyamatosan napirenden tartotta. A 17. század második felétől a 18–19. század fordulójáig gyakorlatban volt, hogy nem pénzben, hanem természetben vagy katonaaállításban szavazták meg az adót.³⁰

A Habsburgok a 16. század során országaikban – így Magyarországon³¹ is – átszervezték a pénzügyigazgatást, amelyet a legújabb történetírás a *fiscal-military state* modellként ír le.³² Az új kormányzati szervek Mohács után Pozsonyban, az ország új fővárosában³³ telepednek le, 16. század második felében a hatékonyabb igazgatás és működés érdekében a pozsonyi kamara mellett felállítják a szepesi kamarát is.³⁴ Az I. Ferdinánd által 1528-ban felállított Magyar Kamara egészen 1848-ig működött, amelynek helyébe 1848-ban a Pénzügyminisztérium lépett.³⁵ A 18. században az abszolutista törekvések jegyében az uralkodók országgyűlést megkerülve is vetettek ki adót, amely törvénytelenességgel szemben az országgyűlés határozottan fellépett;

„Hasonlóképpen arról is teljesen biztosítani méltóztatott Ő szent felsége az ország és a hozzá kapcsolt részek karait és rendeit, hogy bármely néven nevezendő, akár pénzben, akár terményekben vagy ujonczokban álló hadi segedelmek se a karokra és rendekre, se a nem-nemesekre, a király szabad tetszése szerint nem fognak kirovatni, sőt szabad ajánlat örve alatt, vagy bármely más czimen,

országgyűlésen kívül nem fognak szorgalmaztatni, épségben maradván az 1715:VIII. törvénycikknek az 1741:XXII. törvénycikkben bővebben magyarázott rendelkezése. Az állandó katonaság tartására szánt adó mennyisége pedig mindenkor egyik országgyűléstől a másikig folyó időre fog megállapíttatni; az idézett 1715:VIII. törvénycikk tartalmát egyebekben érintetlenül hagyván, sőt ezennel megerősítettnek jelentvén ki”.³⁶

A középkori törvényeinkben már számos rendelkezést találunk a mentességek tárgyában, de az adószedők eljárásával kapcsolatban is, így többek között azt, hogy az adószedő (*dicator*) csak a törvényben megállapított adót szedheti be.³⁷ Aki többet szedett be, mint amire a törvényi felhatalmazás szólt, a különbözet kétszeresével büntette a törvény, ahogyan azt is, aki annak érdekében játszott össze valakivel, hogy kevesebb adót szedjen be, mint amit törvény szerint meg kellene fizetni.³⁸ A visszaélésekkel szemben az országgyűlések próbálták fellépni, a kamara tisztviselői maguk nem lehettek adószedők,³⁹ sőt többek között a családi, vagy szolgai viszonyban állókat a kamara hivatalnokai adószedőként nem küldhették ki.⁴⁰ Mohács előtt az adószedők a királyi tanácsban voltak kötelesek számot adni tevékenységükről,⁴¹ Mohács után, a kamarának, mint dikasztériális kormány szervnek a felállítására után ez úgy módosult, hogy az országgyűlésen kötelesek a király előtt számot adni.⁴² A 17. század elején az országgyűlés a számadások lefolytatására már külön számvevőket rendelt.⁴³ Az adószedők eljárásuk, és a beszédet adó mennyiségét illetően az adószedők nyugtatványt kaptak a vármegyékben, amivel a számadáskor bizonyítani tudták eljárásuk törvényességét,⁴⁴ ezt a kamaránál be is tudták mutatni.⁴⁵ Ugyancsak ezt szolgálta az adószedők eskütételi kötelezettsége, amit a király és az országgyűlés előtt voltak kötelezve megejteni.⁴⁶ Az

²⁷ THALLÓCZY Lajos: *A kamara haszna*, Weismann testvérek, Budapest, 1879; HÓMAN Bálint: *A magyar királyság pénzügyei és gazdaságpolitikája Károly Róbert korában*, Budavári Tudományos Társaság, Budapest, 1921.

²⁸ TIMON Ákos: *A Szent Korona elmélete és a koronázás*, Stephaneum, Budapest, 1920, 11.

²⁹ Lásd 1222:23. cikkely, 1342:1. tc., 1351:4. tc., 1405:7. tc., 1439:7. tc., 1439:10. tc. 1458:12. tc., 1464:22. tc., 1481:5. tc., 1492:99. tc., 1495:41. tc., 1523:35. tc., 1526:34. tc., 1536:19. tc., 1550:48. tc., 1552:46. tc., 1596:48. tc., 1622:77. tc., 1659:72. tc., 1723:68. tc., 1741:32. tc.

³⁰ SZIJÁRTÓ M. István: *A magyar rendek adómegajánlási joga és a 18. századi adómegajánlási rend kialakulása*, Történelmi Szemle, 2004/3–4, 241–295.

³¹ EMBER Győző: *A újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig*, Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 1, Budapest, 1946.

³² KÖRÖSI Zoltán: *A fiskális-katonai állam és a Katolikus Monarchia a 16–17. században*, Századok, 2018/5, 981–1012.; KENYERES István–PÁLFFY Géza: *A Habsburg Monarchia és a Magyar Királyság had- és pénzügyigazgatásának fejlődése a 16–17. században*, Századok, 2018/5, 1033–1076.; KENYERES István: *A fiskális-katonai állam kezdetei*

Európában a 16. század első felében, Századok, 2021/4, 761–782.

³³ PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság új fővárosa: Pozsony a XVI. században*, Fons, 2013/1, 3–76.

³⁴ ACSÁDY Ignác: *A pozsonyi és szepesi kamarák 1565–1604*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1894; SZÜCS Jenő: *A szepesi kamarai levéltár 1567–1813*, Magyar Országos Levéltár kiadványai, I. Levéltári leltárak 7, Budapest, 1990; KENYERES István: *A Magyar és a Szepesi Kamara bevételei és kiadásai a XVII. században*, Fons, 2017/3, 3–67.

³⁵ 1848. évi III. tc.

³⁶ 1791:19. tc.

³⁷ 1351:5. tc.

³⁸ 1523:6. tc.

³⁹ EMBER [1946] *i.m.* 156.

⁴⁰ 1566:6. tc.

⁴¹ 1519:41. tc.

⁴² 1542: (pozsonyi) 17. tc.

⁴³ 1604:4. tc.

⁴⁴ 1542: (besztercebányai) 31. tc.

⁴⁵ Lásd Sopron vármegye 1635. évi statútumát; *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye*, V. kötet első fele (szerk.: Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen), MTA, Budapest, 1902, 115.

⁴⁶ 1547:10. tc.

adószedőket a törvény büntetéssel sújtotta, ha a beszedett adót visszatartották vagy elrabolták.⁴⁷ A vármegyék megerősödésével a 16. század derekán alakul ki az, hogy a király tetszése szerint kinevezett/küldött becsületes és tisztességes adószedő mellé egy ugyancsak tisztességes és becsületes választott vármegyei nemest állítanak. Ez a gyakorlat a későbbiekben is megmarad,⁴⁸ mindketten a vármegye közgyűlése előtt esküt voltak kötelesek tenni.⁴⁹ Fizetésüket is törvényben határozták meg; úgy a királyi adószedőket,⁵⁰ mint a vármegyei közreműködőket, amely utóbbit a vármegyei nemesek és nem a jobbágyok fizették.⁵¹ A vármegyék saját hatáskörben szedett, saját szükségleteire fordított adók esetén az adószedőket ugyancsak számadási kötelezettség terhelte,⁵² amelyet a vármegyék saját hatáskörben részletesen szabályozhattak.⁵³ A szabad királyi városok esetében a városi bírák, illetve a választott városi adószedők⁵⁴ szedték be, szükség esetén működtek közre a királyi adószedők a királyi kamarából.⁵⁵ A 17. században a törvény a királyi adószedők kinevezési jogát annyiban szorította meg, hogy egy-egy vármegyébe az ott helyben birtokos nemest nevezhet/küldhet ki, aki azonban továbbra is csak a vármegyei szolgabíró társaságában végezhet tevékenységét.⁵⁶ Az adóösszeírásánál és az adókiivetésnél az alispán⁵⁷ és a szolgabírók⁵⁸ tevékenyen részt vettek, az adót ténylegesen nem is az adószedő szedte be a helyszínen, hanem a falusi bírák gyűjtötték össze, akiknek az adóalapra való esküjével a királyi adószedő köteles volt megelégedni.⁵⁹ A pusztán hagyott, vagy elpusztult ingatlan esetében – amely a 16–17. században gyakori jelenség volt a határmenti portyák és főként a háborúk során – a törvény adófizetés alól mentességet, jövedelemcsökkenés esetén pedig adó leszállítást biztosította,⁶⁰ a leégett, de újjá épített ház három évig adómentességet kapott.⁶¹ A mentesség fennállása vagy megszűnése⁶² tárgyában az adószedők a falusi bírákat megeskethették, ha nem elégedtek meg az esküvel, akkor helyszíni szemlét tarthattak.⁶³ A helyszíni szemléről pecsétes igazolást állítottak ki két példányban, egyik a királynál (kamara) másik a vármegyénél maradt biztosítéki jelleggel.⁶⁴ Azoknak a büntetését, akik a földesúr tudtával az adóelkerülés végett hagyták pusztán a jobbágytelket, a törvény földesurat rendelte elmarasztalni a fizetendő adó összegének kétszeresében.⁶⁵ A nemesség adómentességéről több alkalommal is lemondott az országgyűlésen a 16–17. század során.⁶⁶

Az adóval kapcsolatos vitás kérdésekben a kora újkorban a Magyar Kamara döntött, nem volt külön bíróság, amely az adókkal vagy az adószedők eljárásával kapcsolatos panaszokat elbírálna.⁶⁷ Sőt még az 1848/49-es események nem tették lehetővé a bírósági rendszer átfogó rendezését,⁶⁸ az adóval kapcsolatos 1849. évi törvény is akként fogalmaz, hogy „az adó kivetését és behajtását illető panaszok felett első bíróságként az illető hatóság, a végzés fellebbezése esetében a pénzügy ministerium határozand”.⁶⁹

Záró gondolatok

Az 1867-es kiegyezést követően nyílt lehetőség a közigazgatási rendszer (köztük a törvényhatóságok) és a bírósági rendszer átfogó rendezésére is, a középkori és a kora újkori adókiivetés, az adószedéssel kapcsolatos panaszok elbírálására nem volt külön bíróság, az csak a közigazgatás és a bíraskodás személyi elválasztása után, a polgári állam kiépítése után valósult meg.

Felhasznált irodalom

Források

- [1] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1836–1868)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin, Budapest, 1896.
- [2] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1000–1526)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin, Budapest, 1899.
- [3] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1526–1608)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin, Budapest, 1899.
- [4] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1608–1657)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin, Budapest, 1900.
- [5] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1657–1740)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin, Budapest, 1900.
- [6] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1740–1835)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin, Budapest, 1901.
- [7] *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye*, V. kötet, első rész (szerk.: Kolosvári Sándor–Ovári Kelemen), Budapest, 1902.
- [8] *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye*, V. kötet, második rész (szerk.:

⁴⁷ 1557:4. tc.

⁴⁸ 1630:5. tc., 1635:1. tc.

⁴⁹ 1546:9. tc.

⁵⁰ 1547:10. tc. 7. §.

⁵¹ 1550:31., 32. tc., 1563:6. tc.

⁵² 1554:20. tc.

⁵³ Lásd Zala vármegye 1556. évi és 1558. évi statútumát, *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye V/1 i.m. 9., 12.*

⁵⁴ Lásd Kőszeg város statútumát (1671), *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye* (szerk.: Kolosvári–Ovári), V. kötet második fele, MTA, Budapest, 1904, 278.

⁵⁵ 1542: (besztercebányai) 31. tc. 1. §.

⁵⁶ 1618:42. tc.

⁵⁷ Lásd Moson vármegye 1712. évi statútumát; *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye V/1 i.m. 288.*

⁵⁸ Lásd Vas vármegye 1696. évi statútumát, uo. 235.

⁵⁹ 1528:7. tc. 2. §., 1547:10. tc. 6. §.

⁶⁰ 1500:38. tc., 1578:25. tc.

⁶¹ 1547:10. tc.

⁶² 1595:8. tc.

⁶³ 1552:4. tc. 4–6. §.

⁶⁴ 1554:17. §.

⁶⁵ 1563:4. tc. 2. §.

⁶⁶ 1647:25. tc.

⁶⁷ EMBER [1946] i.m. 149.

⁶⁸ Lásd az 1849. évi ideiglenes bírósági szerkezet és perrendtartás szabályait.

⁶⁹ 1849. évi VII. tc. 11. §.

Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen), Budapest, 1904.

Monográfiák, tanulmányok

- [1] ACSÁDY Ignác: *A pozsonyi és szepesi kamarák 1565–1604*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1894.
- [2] ANTAL Tamás: *A szabad királyi városokról szóló javaslatok az utolsó rendi országgyűlésen és az 1848: XXIII. tc. keletkezése*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 75, 2013, 21–40.
- [3] BÓNIS György: *A bírósági szervezet megújítása III. Károly korában (Systematica Comissio)*, Sárkány Nyomda, Budapest, 1935.
- [4] CONCHA Győző: *A közigazgatási bíráskodás az alkotmányosság és az egyéni joghoz való viszonyában*, Athenaeum, Budapest, 1877.
- [5] EMBER Győző: *A M. Kir. Helytartótanács ügyintézésének története 1724–1848*, M. Kir. Országos Levéltár, Budapest, 1940.
- [6] EMBER Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig*, Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 1, Budapest, 1946.
- [7] EREKY István: *Tanulmányok a vármegyei önkormányzat köréből*, Grill, Budapest, 1908.
- [8] KENYERES István–PÁLFFY Géza: *A Habsburg Monarchia és a Magyar Királyság had- és pénzügyigazgatásának fejlődése a 16–17. században*, Századok, 2018/5, 1033–1076.
- [9] FAZEKAS István–GEBEI Sándor–PÁLOSFALVI Tamás: *Rendi országgyűlések a Magyar Királyságban a 18. század elejéig*, Országgház Könyvkiadó, Budapest, 2021.
- [10] KENYERES István: *A fiskális-katonai állam kezdetei Európában a 16. század első felében*, Századok, 2021/4, 761–782.
- [11] KENYERES István: *A Magyar és a Szepesi Kamara bevételei és kiadásai a XVII. században*, Fons, 2017/3, 3–67.
- [12] KORPÁS Zoltán: *A fiskális-katonai állam és a Katolikus Monarchia a 16–17. században*, Századok, 2018/5, 981–1012.
- [13] KOZÁRI Mónika: *Tisza Kálmán*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2019.
- [14] LÖFFLER Erzsébet: *Eger város jogi helyzete a török kiűzésétől 1854-ig*, Agria XVIII, Eger, 1981, 85–97.
- [15] MÁTHÉ Gábor: *Polgári kori közigazgatásunk történeti jellemzői*, Polgári Szemle, 2022/4–6, 178–188.
- [16] NAGY Péter: *A közigazgatási bíráskodás annotált bibliográfiája*, Nemzeti Közszerzési Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020.
- [17] NAGY Péter: *A közigazgatási bíráskodás irodalma 1945 után*, Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2018/3, 188–215.
- [18] PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság új fővárosa: Pozsony a XVI. században*, Fons, 2013/1, 3–76.
- [19] PAPP László: *A rendes bírósági szervezet változásai Magyarországon 1849–1861 között*, Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica, 4, 2014/1, 157–168.
- [20] PATYI András: *A közigazgatási bíráskodás alkotmányos hátterének eredete és jelentése*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 73, 2010, 653–669.
- [21] PATYI András: *A magyar közigazgatási bíráskodás elmélete és története*, Dialóg Campus, Budapest, 2019.
- [22] RÁTH György: *Az országbírói értekezlet a törvénykezés tárgyában*, Landerer és Heckenast, Pest, 1861.
- [23] STIPTA István: *A közigazgatási bíráskodás előzményei Magyarországon*, Jogtudományi Közlöny, 1997/3, 117–125.
- [24] Stipta István: *A magyar bírósági rendszer TÖRTÉNETE*, Multiplex Media – Debrecen University Press, Debrecen, 1997.
- [25] STIPTA István: *A magyar jövedéki büntetőbíráskodás fórumrendszere 1867 és 1883 között*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 74, 2012, 439–456.
- [26] STIPTA István: *A magyar pénzügyi közigazgatási bíróság eljárási rendje (1884–1896)*, Miskolci Jogi Szemle, 2011/Különszám, 168–182.
- [27] STIPTA István: *A magyar történelmi alkotmány és a hazai közjogközigazgatási jogvédelem*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2020.
- [28] STIPTA István: *A pénzügyi közigazgatási bíróság bíráinak rekrutációja (1884–1896)*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 80, 2017, 279–290.
- [29] STIPTA István: *A pénzügyi közigazgatási bíróság tevékenysége (1884–1896)*, Dialóg Campus, Budapest, 2019.
- [30] SZIJÁRTÓ M. István: *A magyar rendek adómegajánlási joga és a 18. századi adómegajánlási rend kialakulása*, Történelmi Szemle, 2004/3–4, 241–295.
- [31] SZÜCS Jenő: *A szepesi kamarai levéltár 1567–1813*, Magyar Országos Levéltár kiadványai, I. Levéltári Iéltárak 7, Budapest, 1990.
- [32] THALLÓCZY Lajos: *A kamara haszna*, Weiszmann testvérek, Budapest, 1879.
- [33] TIMON Ákos: *A Szent Korona elmélete és a koronázás*, Stephaneum, Budapest, 1920.
- [34] VARGA Csaba: *Jogállamiság – viták közegében*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.
- [35] VARGA Zs. András: *Eszményből bálvány? – A joguralom dogmatikája*, Századvég Kiadó, Budapest, 2015.